

HONISMERETI SZÖVETSÉG

1088 Budapest, Múzeum krt.14-16 Levelezési cím: 1370 Budapest, Pf. 364

Tel/fax: 06-1/ 327 77 61

E-mail: bartha.eva@hnm.hu

BESZÁMOLÓ

A XLII. Országos Honismereti Akadémia munkájáról Kecskemét, 2014. június 29 – július 4.

Honismereti Szövetségünk ebben az évben *negyvenkettedik alkalommal* szervezte meg az Országos Honismereti Akadémiát, ezúttal **Bács-Kiskun megyében, Kecskemét** városában. A rendezvény társrendező házigazdája Szövetségünk tagszervezete, a **Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesülete** volt, amelynek vezetői és tagjai jelentős munkát végeztek a program előkészítésében és lebonyolításában.

A rendezvényre 2014. június 30 – július 4-e között került sor öt napban, június 29-ei beérkezéssel.

A *programok alapját képező* előadásokat a Városháza dísztermében tarthattuk meg. A *szállást* a Tanárképző Főiskola Lövei Klára Kollégiumában, illetve a Református ... panziójában (utóbbiban ráfizetéssel 26 fő részére), az *étkezést* pedig a Református Kollégium Konviktusában oldottuk meg.

Az **előkészítő, szervező munkát** már az elmúlt év szeptemberében elindítottuk, a szervezőkkel közösen érleltük a programot a szeptemberi elnökségi ülésen megválasztott szakmai ad hoc bizottság javaslatainak figyelembe vételével. A bizottság segítette a Honismeret folyóirat 2014/3-as száma tartalmának összeállítását is, amelyben a hagyományoknak megfelelően a különböző rovatokban olyan írásokat tettünk közzé, amelyek bemutatták a megye és Kecskemét város történeti, kultúrtörténeti nevezetességeit, a tervezett témához kapcsolódó kutatási eredményeit, a megye neves személyiségeit, a helyi hagyományokat, eseményeket. A folyóirat e tematikus számát a résztvevők a befizetett részvételi díj részeként beérkezésükkor megkapták. (*Honismeret 2014/3. szám tartalomjegyzéke mellékelve*)

Ez évben az Akadémiának a **Tájak – korok – életmódok témakört** választottuk azzal a céllal, hogy áttekintsük, a történeti, helytörténeti kutatásnak milyen eredményei vannak a táj és történelem, a történelmi korok és életmódok kölcsönhatásának kutatásában, a szellemi és tárgyi hagyaték gyűjtésében, a hagyományok megőrzésében, továbbadásában – kitekintéssel az egész Kárpát-medencére. Feladata volt az akadémiának a honismereti mozgalom további tennivalóinak megfogalmazása is az előadások és különösen a szekcióüléseken elhangzottak tükrében. A témakör feldolgozásához szakavatott kutatókat, helytörténészeket kértünk fel.

A tervezett programot néhány előadó személyének cseréjével (saját kérésére, maga helyett ajánlott előadóval) meg tudtuk valósítani a tervezett témákban. Valamennyi felkért előadó megtartotta előadását, egyedül Andrásfalvy Bertalan mondta le betegség miatt – helyette Blazovich László „ugrott be” előadásával. A tervezett kiegészítő programok is nagyon tartalmasak, eredményesek voltak.

Az első nap délelőttjén megtartott ünnepélyes megnyitón a házigazda egyesület elnöke, **Székelyné Kőrösi Ilona** üdvözölte az akadémia résztvevőit, vendégeit, majd a rendezvény fővédnöke, **Lezsák Sándor**, az Országgyűlés alelnöke köszöntőjében kiemelte a Honismeret folyóirat elmúlt évtizedekben betöltött szellemi honvédő szerepét, kincsestár jellegét. A honismereti mozgalom olyan bástyáit építették ki az 1970-es évektől, amelyek forrásvidékei a honismeretnek – hatására született meg a Parlamentben a Hungarikum törvény, az értékhordozó ember, táj, teljesítmény gyűjteménye. Hangsúlyozta, hogy a honismeretben csak nemzeti maximum van.

Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke megnyitójában szólt a program céljáról, feladatáról. (ld. *Honismeret* 2014/4. 46-48. old.)

A házigazda Kecskemét Megyei Jogú Város nevében pedig **Prof. Dr. Szachó-Pekáry István** városi képviselő mondott köszöntő szavakat, röviden bemutatva a város kulturális életét, eredményeit, gondjait.

Ezt követően került sor a honismereti munkában **kiemelkedő személyek kitüntetésére**. Hárman vehették át a legmagasabb díjat, a *Bél Mátyás Notitia Hungariae Emlékplakettet*, öten a *Honismereti Munkáért Emlékérmét* és 68 fő illetve intézmény a *Kiemelkedő Honismereti Munkáért Emléklapot.*, akik-amelyek támogatták - támogatják a honismereti munkát. (A laudációkat, listát ld. a *Honismeret folyóirat* 2014/4-es számában a 49-55. oldalon.)

Az Akadémia nyitó előadását **R. Várkonyi Ágnes** (akadémikus, egyetemi tanár Budapest), a témakör nagy kutatója tartotta. Elemezte a történeti ökológia fogalmát, bemutatva a görög mitológiától a magyar népköltészetten át az ember viszonyát a természethez. Az ember természethez való viszonyát meghatározza az éghajlat, fontos tényezők a háborúk, a bányászat megindulása, az árvizek, az aszályos időszakok – mind-mind társadalom és életmódformáló tényezők.

Délután a hagyományoknak megfelelően az akadémiára emlékeztető *emlékfát ültettünk* **Nagypál Sándor** alpolgármester segítségével és közreműködésével, majd helyi közgyűjteményi szakemberek vezetésével három csoportban *megtekintettük* Kecskemét legnevesebb történelmi, gazdag építészeti *emlékeit*, közgyűjteményeit. A program zárásaként a Mollynáry emlékműnél Kenyeres Dénes emlékezett az I. világháború hallottjaira, koszorút helyezve el emlékükre.

Az esti fogadásnál, amelyet Kecskemét Város Önkormányzata adott, **Lévai Jánosné** képviselő, a Kulturális Bizottság tagja köszöntötte a város nevében a résztvevőket.

A keddi nap délelőttjén elsőként **Paládi Kovács Attila** (akadémikus, egyetemi tanár Budapest) néprajzi, szociológiai megközelítéssel vázolta fel az életmód és településszerkezet összefüggéseit. Rávilágított a falurombolás három nagy hullámára, amely szerint először II. József idején, majd a Bach korszakban a tanyavilág felszámolása volt a cél a rendfenntartás „érdekében”, a harmadik nagy hullám pedig 1945 után következett be, amikor 120 község építésével terelték be az embereket, megtűrve a tanyákat az árutermelés miatt.

Blazovich László (ny. levéltár-igazgató, egyetemi tanár Szeged) Andrásfalvy Bertalan helyett „beugorva” az Alföld török időkben bekövetkezett változásairól tartott előadást –bemutatva, hogyan rajzolta át a török kor a népesség térképét Bácskától a Bánátig. Kecskemét s környéke nem cserélődött, maradtak a kunok, akik termelési formáira az adónemekből ehét következtetni.

Bárth János (néprajzkutató, ny. múzeumigazgató Kecskemét) a migráció alföldi települések alakulására gyakorolt hatását elemezte a 18. század végétől. A legplasztikusabb a Duna-Tisza között megindult hatalmas népvándorlás volt, amely három szakaszban zajlott. Az első nagy hullám Buda fölszabadításától a Rákóczi szabadságharcig, a második az 1710-es évek elejétől Kecskeméttől lefelé Bajáig, majd az 1750-es évektől Bácska újjánépítéséig terjedt. A migráció hatására születtek új településformák a Duna-Tisza között: néhány közülük agrárváros lett, (pl. Kecskemét, Karcag) lakói parasztpolgárok, hatalmas határral. A tanyák elsőként Kecskemét határában jelentek meg. A 19. sz. második felében a migrációban új hullám jelentkezik – farmtanyák jönnek létre állandó ott-lakással, népes homokhódító munkával.

Tátrai Zsuzsanna (etnográfus, tudom. főmunkatárs Budapest) az asszonyok szerepéről szól a hagyományos paraszti munkamegosztásban. Voltak munkaterületek, amelyeket kizárólag asszonyok végeztek – a munka határozta meg az embert. Bemutatta az általuk végzett asszonyi munkákat, a gyereknevelés, az asszonyi munkára nevelés feladatait, a munkához kapcsolódó vallási szokásokat.

Délután F. Romhányi Beatrix (tanszékvezető egyetemi docens Budapest) a középkori kolostorok tájalakító hatásáról szól európai kitekintéssel és hazai eredményekkel. A kolostortáj hármasságát szántók, szőlők, gyümölcsösök határozták meg, működésük nagyleptékű változást hozott létre. A majorságok egy-egy falu alapjait képezték.

Kisbán Eszter (professzor emerita Budapest) a táplálkozástudomány táji és történelmi változásait elemezte az 1690-1780-as időszakról kezdve, bemutatva az étkezés, a vendéglátás szokásait a különböző korokban.

Romsics Imre (néprajzkutató, múzeumigazgató Kalocsa) a Kalocsai Sárköz, Bács-Kiskun megye régi és mai viseleteit mutatta be szemléletes formában. Képekkel illusztrálva vezette végig a 16-17. majd 19. század férfi és női viseleteinek változásait, a kalocsai három színű hímzést, amely az unokák idején újabb három színt kapott, és a dédunokák idején vált a mai színes hímzéssé az 1930-as évektől. Sajnos a TSZ szervezés megszűnteti a viseletet, ma már csak színpadon jelenik meg.

Sári Zsolt (tudományos igazgató Szentendre) az Őrség paraszti tájhasználatával foglalkozott előadásában Az Árpád-kor végén a falvak határvédő szerepe csökken, de megtartják privilégiumaikat. A gyenge minőségű föld meghatározta a szerves településforma kialakulását, az építkezés sajátos jellegét. A 19. század elején megjelenő kódisállásos lakóház a század utolsó armadára változik, amelyet meghatároz a talajjavítás, a mezőgazdaság fejlesztése.

Este a résztvevők a Népi Iparművészeti Gyűjteménybe látogattak, ahol a kiállítás megtekintése mellett az Univer Tánczos Péter Népzenei Egyesület csoportjainak nagyon szép műsorában gyönyörködhetek.

Szerdán délelőtt elsőként **Fogarasi Klára** (néprajzkutató, fotótörténész Budapest) a táj és ember ábrázolásáról szól elsősorban a fotográfia különböző fajtáin keresztül. Előadásában történelmi-néprajzi témájú képek tudományos programban való hasznosíthatóságát elemezte, rámutatva ökológiai jellemzőikre is. Kiemelte a közösségek megőrzésének fontosságát. Képek során át mutatta be a fotók sokszínűségét, így pl. Orbán Balázs tudományos célú fotóit, Lóczi Lajos tájfelvételeit, Pápai Károly szibériai kutatásainak képeit, Vikár Béla zenei feljegyzéseivel kapcsolódó fotóit. Kiemelte Jankó János szerepét a Néprajzi Múzeum fotótárának létrehozásában.

Kalmár Ágnes (művészettörténész Kecskemét) a gyermekjátékokról szólt, mint az életmód tükréről. A történelem változásai alakítják a játékokat, amelyeket a munka fajtái is meghatároznak, pl. a bányászok szívesen faragtak. Bemutatta a búcsúk, vásárok, a falusi élet természetes anyagokból készült játékeit, a hadifogságban készült játékokat, az iparművészet játékeit.

R. Nagy József (egyetemi docens Miskolc) Diósgyőr és Ózd példáján azt mutatta be, milyen volt az életmód az ipartelepek munkáskolóniáiban családi és hivatalos dokumentumok felhasználásával. Bemutatta az egészségügyi ellátás, a munkásjóléti intézkedések különböző formáit, az oktatás, a sport, színjátszás, a közbiztonság helyzetét, majd a mai teljes lepusztulás képeit.

Bereznai Zsuzsanna (néprajzkutató Kecskemét) Hajós település életmódját, munkakultúráját, a dunai svábok 17-18. századi betelepülését, hagyományos társadalmi rétegződését, zömében paraszti életformáját mutatta be. Mocsaras, nehéz talaj lecsapolásával megindult a legeltetés, földművelés, szőlőtermesztés. Az 1931-es határrendezés a lakáskörülményeket is megváltoztatja – változik a beosztása, bútorzata. Változnak az étkezési szokások is, módosul az ételtartósítás, tárolás. Legfőbb érték a jól végzett munka, fő cél a földszerzés.

Székelyné Kőrösi Iona (történész, főmuzeológus, Kecskemét) a táj, történelem és ember meghatározó viszonyát elemezte a Duna-Tisza közén, a „két víz közén”. A török hódoltság viszonylagos jólétét borítja fel később a különböző hadak átvonulása, a sorozatos fosztogatás a seregek ellátására. Kecskemét folyamatosan lakott, befogadó, működő város volt, amelyet azonban 1810-ben tűzvész, 1811-ben földrengés pusztított.

Délután három szekcióban folytatódott a munka, ahol a résztvevők beszámoltak az 1. szekcióban az életmódtörténet tárgyi és írásos forrásainak szerepét elemezték a résztvevők, a 2. szekcióban a tájegységek életmódjának hasonlóságait, különbözőségeit tekintették át, a 3. szekcióban pedig az iskola és honismeret szerepét, feladatát boncolták a vitatott témakör feldolgozásával. (a szekcióvezetők összefoglalóit ld. a Honismeret 2014/4/55-58. oldalon)

17.00 órától a Bács-Kiskun Megyei Katona József Városi Könyvtárban került sor *Halász Péter Hol ér véget a múlt...? – Hat évtized a honismeret szolgálatában* c. könyvének bemutatására, amelyet a Honismereti Szövetség adott ki a mozgalom örökös tiszteletbeli elnökének 75. születésnapja alkalmából

Este Kovács Botond Árpád orgonista lelkész, *Kovács Levente* orgonaművész és *Sipos Mihály* dalművész adott nagyon szép hangversenyt a református templomban.

Csütörtökön a résztvevők három útvonalon indultak tanulmányútra, amelynek során megismerkedhettek a megye nevezetes néprajzi, helytörténeti gyűjteményeivel, a honismereti mozgalom számára fontos közgyűjtemények, helytörténeti gyűjtemények anyagával, találkoztak helyi gyűjtőkkel, kutatókkal, önkormányzatok vezetőivel. Ez a program arra is jó lehetőséget nyújtott, hogy a résztvevők tapasztalatokat cseréljenek a meglátogatott gyűjtemények vezetőivel, helyi kutatókkal. (állomásait ld. a Meghívóban).

Pénteken a szekcióvezetők beszámoltak a szekciójukban elhangzottakról, megfogalmazva a honismereti mozgalom témakörben megvalósítandó feladatait.

Az előadások sorát **Zombori Ottó** csillagász zárta, bemutatva, hogyan igazodtak az ünnepek, hétköznapok, hagyományok a természet jelenségeihez, a csillagok állásához, az égitestek mozgásához.

Záró akkordként - a hagyományokhoz híven - a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület vezetői ünnepélyesen átadták a vándorfokost a következő évi akadémia házigazdai szerepét vállaló Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület vezetőinek, akik tolmácsolták az egyesület meghívóját Szekszárdra 2015-re.

Debreczeni-Droppán Béla záró gondolataiban áttekintette és értékelte az akadémia igen tartalmas, eredményes munkáját, majd valamennyi támogatónak, szervezőnek, közreműködőnek megköszönte a heteken, sőt hónapokon át tartó munkáját, aminek köszönhető az akadémia sikeressége, eredményessége.

A rendezvény médiavisszhangja:

– Az előzetes sajtótájékoztatót **Lezsák Sándor**, az Akadémia fővédnöke hívta össze a Parlamentben. A megjelent ill. elhangzott híradások listája mellékelve.
- Fotókat Mándli Gyula és Debreczeni-Droppán Béla készített – a válogatás másolatát mellékeljük.

Az **Akadémia** teljes programjának **120 fő** szállást és étkezést is igénybe vevő **résztevője** a megyei egyesületek *küldötteiből*, a *határon túli* társszervezetek képviselőiből (11 fő) tevődött össze. Emellett a helyi *szervezők, előadók napi étkezést* kaptak. Az előadások és a szekcióülések a város és a megye valamennyi érdeklődője előtt nyitottak voltak, így naponta 140-150 fő is hallgatta az előadásokat. (*Jelenléti ív mellékelve*).

A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület, és Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata minden tekintetben nagyszerű házigazdának bizonyult. A város vezetői, közművelődési, közgyűjteményi szakemberei minden segítséget megadtak a program sikeres lebonyolításához, a városnézéshez, a tanulmányutak szakmai programjához, vezetéséhez. Jelentős szervező munkát végeztek a tanulmányutakat fogadó települések önkormányzatai, helytörténeti körei, közművelődési szakemberei, akik közül többen részt vettek az előadásokon is. (ld. Meghívó betétlapján felsoroltak).

Az Akadémia megrendezése elképzelhetetlen lett volna **az NKA Közművelődés és Népművészet Kollégiuma** jelentős anyagi támogatása nélkül, amelyért Honismereti Szövetségünk Elnöksége nevében ezúton is köszönetet mondok kérve, hogy céljaink megvalósításában továbbra is legyenek segítők.

Budapest, 2014. augusztus

Bartha Éva
titkár